

стоками, а також сільськогосподарських угідь, з яких у водойму потрапляють нітрати і фосфати. Усе це потребує оздоровлення екологічної ситуації у басейні річки.

Важливим напрямком майбутнього рекреаційного освоєння Десни може бути розробка і втілення проекту рекреаційно-туристичного кластера «Подесіння». Формування зазначеного рекреаційного кластеру є актуальним також з огляду на розбудову Єврорегіону «Дніпро», в якому певна увага спрямована на зміцнення співробітництва між Україною, Росією та Білорусією у сфері рекреації і туризму у Деснянському басейні.

Висновки. Рекреаційні ресурси Десни є досить значними і використовуються переважно для короткочасного відпочинку та сплаву. Проте, інтенсивність організованої рекреаційної діяльності за роки незалежності на Десні значно скоротилася на фоні неконтрольованих її видів. Для поліпшення ситуації необхідно здійснити функціональне зонування Деснянського рекреаційного коридору і забезпечити раціональне використання ресурсів річки та збереження її природно-аквального комплексу.

Використані джерела:

1. Авакян А.Б. Водные проблемы: миф и реальность /А.Б. Авакян. – М.: Знание, 1991. – 48 с.
2. Вишневский В.І. Ріка Дніпро /І.В. Вишневський. – К.: Інтерпрес ЛТД, 2011. – 384 с.
3. Дубняк С.С. Еколого-гідрологічні аспекти проблеми управління русловими процесами р. Десна / С.С. Дубняк, С.А. Дубняк // Гідрологія, гідрохімія і гідро екологія. – К.: 2006. – Т. 11. – С. 300-305.
4. Панченко С. М. Деснянсько-Старогутський НПП /С.М. Панченко // Фіторізноманіття національних природних парків України. – К.: Наук. світ, 2003. – С. 36–42.
5. Філоненко І.М. Функціонально-територіальна структура ТРК Чернігівської області / І.М. Філоненко // Наукові записки. Серія: Географія. – Вінниця, 2004. – Вип.7. – С. 185–190.
6. Шабардіна Ю.В. Аспекти конкурентоспроможності рекреаційної сфери (на прикладі Чернігівської області) / Ю.В. Шабардіна // Економіка. Управління. Інновації. – 2009. – №2. – С. 26–31.
7. Шабардіна Ю.В. Розвиток рекреаційної сфери Чернігівської області в рамках Єврорегіону “Дніпро” / Ю.В. Шабардіна // Економічні науки. Серія “Регіональна економіка”: Зб. наук. праць. – Луцьк: Вид-во Луцького національного технічного університету, 2006. – Випуск 5 (17) – Ч. 4. – С.224–233.

УДК 911.3

Паньків Н.М.

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ МАЛИХ ІСТОРИЧНИХ МІСТ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ ЯК ЧИННИК ТУРИСТИЧНОГО РОЗВИТКУ ПОСЕЛЕНЬ

Проаналізовано складові соціально- економічної інфраструктури малих історичних міст Івано-Франківської області в контексті розвитку території. Показано роль соціально-економічного чинника в розвитку міст загалом та туризму зокрема. Висвітлені основні соціально-економічні проблеми досліджуваних поселень.

Ключові слова: малі історичні міста, соціальна інфраструктура, економічні передумови розвитку, туристична інфраструктура.

Проанализированы составляющие социально-экономической инфраструктуры малых исторических городов Ивано-Франковской области в контексте развития территории. Показана роль социально-экономического фактора в развитии городов в целом и туризма в том числе. Освещены основные социально-экономические проблемы исследуемых поселений.

Ключевые слова: малые исторические города, социальная инфраструктура, экономические предпосылки развития, туристическая инфраструктура.

It was analyzed the content of socio-economic infrastructure of small historic towns of Ivano-Frankivsk region in the context of the territory. It was found the role of socio-economic factors in the development of towns ingeneral and tourism including. It was clarified the major socio-economic problems of the studied settlements.

Key words: small historic towns, social infrastructure, economic conditions of the tourist infrastructure.

Актуальність теми. У період розбудови незалежної української держави важливим стає пошук шляхів вдосконалення територіальної організації суспільства, регулювання процесу розселення населення в зв'язку з соціально-економічним розвитком країни та окремих її регіонів. Важлива роль при цьому відводиться повнішому використанню можливостей розвитку малих історичних міст, що повинні стати раціонально організованими комплексами виробничих зон, об'єктів виробничої, соціальної інфраструктури, забезпечуючи при цьому найкращі умови для життя та діяльності людей. Наявність туристично-ресурсного потенціалу створює можливість економічного та культурного відродження території дослідження через розвиток туристичної галузі регіону. Проте відсутність певних механізмів впровадження законів та постанов на місцевому рівні, неефективність використання туристично-ресурсного потенціалу, невідповідність, а подекуди відсутність соціально-економічної та туристичної інфраструктури малих історичних міст України міжнародним стандартам – все це вимагає по-новому оцінити їхнє місце в системі суспільно-поселенських зв'язків території дослідження.

Рівень дослідження теми. Питаннями суспільно-територіальної тематики міських населених пунктів займалися чимало вчених – фахівців з суспільної географії: М.Д. Пістун, В.В. Ковтун, Ю.І. Пітюренко, А.В. Степаненко тощо. Географічні, соціально-економічні, управлінські аспекти розвитку малих міст висвітлені в роботах В. Г. Давидовича, Ф. Д. Заставного, М. Кости, Г.М. Лаппо, Д.В. Ткача, Б.С. Хорева та інших вчених. Так, окремі проблеми в суспільно-географічному розвитку поселенської мережі висвітлені у праці О. І. Шаблія [13], а Топчієв О. Г. у своїй праці акцентує увагу на якості соціальної інфраструктури, що визначає якість життя населення, охоплюючи цілу систему показників рівня життя людей [12]. Аналіз туристичної діяльності розглядається в працях В.Ф. Кифяка, І.В. Зоріна, В.А. Квартальнова, С.П. Кузика, О.О. Любіцевої, В.І. Мацоли, В.К. Федорченка, В.Ф. Зеленого, О.І. Орленко тощо[3,7,8].

Мета дослідження. Метою дослідження є висвітлення сучасного стану соціально-економічного розвитку малих історичних міст Івано-

Франківської області як одного з факторів у формуванні туристично-ресурсних можливостей використання досліджуваних поселень регіону, аналіз місця малих історичних міст в структурі територіального поділу праці регіону, оцінка потенційних туристичних можливостей їхнього розвитку.

Виклад матеріалу. Надзвичайно важливим фактором розвитку будь-яких міських поселень є соціально-економічний потенціал. У його складі було звернено увагу на економічний потенціал, соціальну інфраструктуру та транспортний потенціал [10]. Соціально-економічні передумови розвитку малих історичних міст Івано-Франківської області мають низку специфічних особливостей:

- 1) процес розвитку малих історичних міст закінчується визначенням загального напрямку соціально-економічного розвитку території області;
- 2) головне завдання розвитку – зосередити увагу та сконцентрувати зусилля на конкретних та найважливіших завданнях і можливостях;
- 3) формулювання стратегії не може передбачити всі нові можливості і нюанси, що можуть виникнути в процесі соціально-економічного розвитку малих історичних міст області [5, с. 65].

Соціально-економічна інфраструктура є одним з найважливіших компонентів національного багатства країни, формуючи стійку сукупність матеріально-речових елементів, що створюють загальні умови для раціональної організації трудової, суспільно-політичної, духовної, сімейно-побутової діяльності людини. До її складу входять надзвичайно різні за своїм призначенням об'єкти промисловості, транспорту та зв'язку, демографічної сфери, установи освіти (загальноосвітні школи, дитячі дошкільні установи, музичні, художні школи тощо), об'єкти охорони здоров'я (лікарні, поліклініки, аптеки), установи культури (бібліотеки, театри, кінотеатри, концертні зали і т. д.), підприємства торгівлі, громадського харчування і побутового обслуговування (магазини, їдальні, ресторани, лазні, пральні, хімчистки, ремонтні майстерні), спортивні споруди і заклади, комунальні об'єкти (кладовища, ЖРЕПи, громадські вбиральні) тощо. До соціальної інфраструктури також відносять житловий фонд. Елементи соціальної інфраструктури, формуючи відповідне середовище для життєдіяльності людини, тісно взаємопов'язані з усіма сферами суспільного виробництва [4, с. 25].

Економічні передумови виникнення міст тісно пов'язані з їхньою історією. Проаналізувавши історичні аспекти виникнення поселень слід зауважити, що практично в кожному місті, за час їхнього існування, виникнення певних підприємств, як правило, сприяло розвитку економіки (табл.1). Очевидним є те, що малі міста регіону спеціалізуються на видобутку нафти і газу, виробництві електроенергії, мінеральних добрив, нафтопродуктів, товарів хімічної промисловості, лакофарбових матеріалів, сільськогосподарських машин, навантажувачів універсальних, хімічного

обладнання, приладів контролю, трубопровідної арматури, місцевих будівельних матеріалів (азбестоцементних труб і муфт, залізобетонних конструкцій і виробів, шиферу і цегли), деревостружкових та деревоволокнистих плит, меблів, товарів легкої промисловості (хутрових і швейних виробів, шкіргалантереї) (рис. 1).

Таблиця 1

Підприємства основних галузей господарства малих історичних міст Івано-Франківської області [14]

н/п	Назва міста	Кількість підприємств	Назва підприємства	Галузь промисловості
1.	Галич	6	ВАТ «Макас» (сирзавод), ВАТ «Механічний завод», ЗАТ Комбінат будівельної індустрії, «Галицький держлісгосп»	Будівельна, переробна
2.	Яремче	4	ТзОВ «Ворохтянська лісова компанія», ТОВ «Татарівський лісозавод», СП ТзОВ «Вест-Вуд», ПВКФ «Керманич і К».	Лісова, будівельна
3.	Рогатин	2	Комбінат хлібопродуктів «Хлібодар», склад Рогатинського лісопункту	Лісова, харчова
4.	Долина	2	ВАТ «Укрнафта», Спільне підприємство «Сократ-Свінг»	Нафтогазов, лісова
5.	Косів		Комбінат хлібопродуктів	Харчова
6.	Снятин	6	Залучанський спиртзавод, ТзОВ «Птахофабрика Снятинська-Нова», ПП «Лідер», ТзОВ «Версаль», ТзОВ «Техноліс», ЗАТ «Снятинський цегельний завод»	Харчова, будівельна
7.	Тисмениця	3	ВАТ «Хутро фірма» «Тисмениця», «Тикаферлюкс» та «Профі-Тис»	Хутрова, лісова
8.	Тлумач	2	Маслозавод, КП «РВК Злагода»	Харчова
9.	Надвірна	3	АТ «Нафтохімік Прикарпаття», НГВУ «Надвірна нафтогаз», ТОВ «ЛК Інтерплит Надвірна»	Нафтогазова
10.	Болехів	3	Лісопромисловий комбінат, солеварний завод, цегельно-черепичний завод.	Будівельна, лісова
11.	Городенка	3	Цукровий завод, сирзавод, консервний завод	Харчова
12.	Бурштин	1	Бурштинська ТЕС	Енергетична

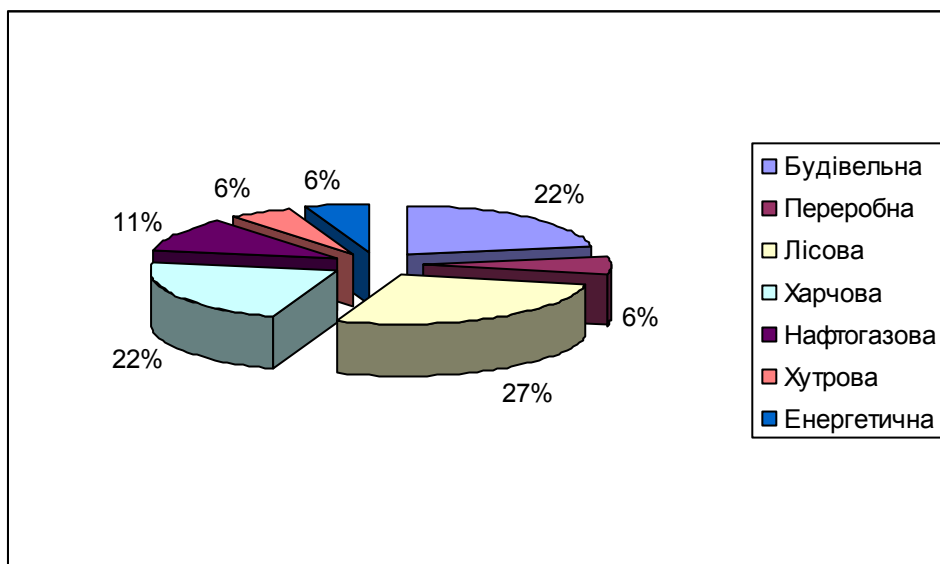

Рис.1 Відсоткове співвідношення галузей промисловості малих міст Івано-Франківської області [11]

Набільш поширеною є лісова галузь промисловості, що представлена в 5 містах (Яремче, Рогатин, Тисмениця, Долина, Болехів). Наступними є будівельна та харчова. Найменше нараховується підприємств хуторної та енергетичної промисловості. Розвиток саме цих видів промисловості обумовлено різноманітними чинниками як природного, так і історичного характеру. Проведений аналіз розвитку промисловості малих історичних міст виділяє наступні сильні та слабкі сторони (таблиця 2).

Таблиця 2

Сильні та слабкі сторони стану промисловості малих історичних міст[2]

Сильні сторони	Слабкі сторони
1) наявність потужних підприємств лісової, харчової, будівельної промисловості, здатних виробляти конкурентоспроможну продукцію;	1) недостатність обігових коштів;
2) наявність контрактів на готову продукцію підприємств області з іншими підприємствами;	2) великі борги окремих підприємств;
3) традиції промисловості;	3) низький рівень технологій на середніх і малих промислових підприємствах;
4) близьке розташування великих ринків збуту;	4) вимушене виготовлення продукції з давальницької сировини;
5) активність установ і органів влади, що підтримують промисловість;	5) відсутність програм стратегічного розвитку окремих підприємств;
6) наявність	6) надмірний знос основних фондів;
	7) відсутність передбачених нормативами амортизаційних коштів;

висококваліфікованих спеціалістів; 7) наявність підприємств з іноземним капіталом	8) затовареність складів залишками застарілої продукції; 9) надмірна посередницька діяльність при реалізації продукції; 10) низька оплата праці на промислових підприємствах; 11) відсутність коштів у потенційних покупців на придбання промислової продукції
--	---

Вищесказане допомагає сконцентрувати увагу на сильних сторонах і можливостях, формуючи умови для конкретних дій щодо подолання перешкод та проблем, що виникатимуть на шляху розвитку промисловості малих історичних міст, адже саме промисловість є основою розвитку малих історичних міст сьогодні.

Як вже згадувалось соціальна інфраструктура є визначальним чинником розвитку міст. На фоні сучасної політичної, економічної та демографічної криз у державі надзвичайно актуальним є аналіз розв'язання багатьох соціальних проблем населення, без вирішення яких неможливе подолання більшості питань стосовно соціальної забезпеченості потреб населення. В умовах сучасного збільшення темпів розвитку життєвого рівня різних соціальних та вікових груп населення, спостерігається тенденція появи нових потреб, забезпечення яких на основі наявної (старої) соціально-економічної інфраструктури є неможливе. Існує невідповідність розвитку існуючих мереж соціально-економічної інфраструктури як в межах держави, регіональному аспекті, так і в малих історичних містах, що значно зменшує можливості їхнього використання в галузі туризму. Кількість елементів соціальної інфраструктури малих міст зображено в таблиці 3.

Таблиця 3

Кількість підприємств соціальної інфраструктури малих історичних міст Івано-Франківської області [11]

Н/п	Назва міста	Транспортна інфраструктура	Заклади освіти	Медичні заклади	Комунальні підприємства	Установи культури	Підприємства громадського харчування	Підприємства туристичного бізнесу
1.	Галич	7	16	4	5	8	37	5
2.	Косів	19	20	4	4	13	40	20
3.	Яремче	4	16	3	4	6	55	29
4.	Рогатин	9	16	4	5	7	39	3
5.	Долина	13	19	4	6	10	34	15
6.	Снятин	1	15	4	4	11	39	1

7.	Тисмениця	8	18	3	5	6	36	3
8.	Тлумач	9	15	3	4	6	34	5
9.	Надвірна	16	18	6	6	5	38	8
10.	Болехів	9	16	3	4	5	39	3
11.	Городенка	15	19	3	4	7	38	1
12.	Бурштин	11	18	4	6	5	35	6

Окремою структурною складовою інфраструктури виступає транспортна система малих історичних міст області, що представлена залізничним, автомобільним та повітряним видами транспорту. Вона характеризується відносно високою щільністю та загальною експлуатаційною довжиною залізничних шляхів. Ще з давніх часів головне значення для торгівельних зв'язків мав сухопутний транспорт. Головний шлях прямував із Львова на Волощину, в Молдавську державу, через такі міста як - Рогатин, Бурштин, Галич, Тисменицю, Снятин, а далі через Прут на Чернівці [9]. Оцінювання рівня інфраструктурного потенціалу малих історичних міст Івано-Франківської області вимагає виявлення особливостей забезпечення населення видовими складовими інфраструктурного потенціалу [6].

Мережа автомобільних доріг малих історичних міст Івано-Франківській області загального користування складає 1922,8 км, що поділяються на:

- 1) загальнодержавні – 202,6 км (14,1%), що з'єднують м. Київ з адміністративними центрами областей та містами державного підпорядкування;
- 2) внутрішні – 1722 км (16,3%), що з'єднують районні центри між собою та обласним центром;

На початку 2010 р. на території малих історичних міст функціонувало 69 автозаправних станцій та 55 станцій технічного обслуговування, що недостатньо забезпечені об'єктами сервісного та торгівельного обслуговування. В області практично не розвинута мережа мотелів та придорожніх закладів. Не передбачені паркувальні майданчики для автомобільного транспорту на шляхах туристичного значення, невпорядковані і відсутні місця для паркування при об'єктах туристичного відвідування, а також в місцях панорамного огляду краєвидів.

Більшість наявних дорожніх знаків та вказівників не враховують потреби іноземних туристів, що подорожують автошляхами, оскільки подаються виключно українською мовою.

Відсутність вказівників та дорожніх туристичних знаків до об'єктів сервісного та туристичного обслуговування не сприяє та не полегшує пересування туристів на автомобільному транспорті дорогами малих історичних міст області.

Протягом останніх п'яти років в галузі залізничного транспорту відчутні позитивні зрушення. З року в рік зберігається чітка тенденція до

збільшення об'ємів перевезень, покращуються основні показники рухомого складу, продовжується робота з реконструкції та відновлення залізничних вокзалів. В малих історичних містах області проведено капітальний ремонт та реставрацію залізничних вокзалів в містах Галич, Рогатин, Яремче, Долина, реконструйовано більшість посадочних платформ [15].

Важливим аспектом дослідження транспортної інфраструктури є аналіз сполучення досліджуваних поселень з районними центрами та іншими містами регіону, що дозволяє говорити про доступність території, в тому числі туристичну(табл.4).

Таблиця 4
Особливості сполучення малих історичних міст [1]

<i>н/п</i>	<i>Назва міста</i>	<i>Відстань до обласного центру, км</i>	<i>Залізничні лінії, що проходять через місто</i>	<i>Автомагістралі, що проходять через місто</i>
1.	Галич	25		Івано-Франківськ-Рогатин-Жидачів-Підгайці
2.	Яремче	60		Івано-Франківськ-Рахів
3.	Рогатин	40	Тернопіль-Рогатин-Ходорів	Тернопіль-Бережани-Стрий
4.	Долина	70		Стрий – Івано-Франківськ –Чернівці
5.	Косів	100		Коломия-Верховина
6.	Снятин	92	Львів-Чернівці	Чернівці-Коломия
7.	Тисмениця	10		Львів-Чернівці,
8.	Надвірна	38	Львів-Рахів	Львів-Рахів
9.	Болехів	85	Львів-Стрий	Львів-Чернівці

В області розташовані летовища та аеропорти місцевого значення, а саме у містах Косів, Снятин, Городенка, є можливість їхнього використання в перспективі з туристичною метою [15].

Позитивна тенденція щодо зростання зберігається у сфері зв'язку. На території малих міст області діють 23 автоматичних телефонних станцій. Їх загальна монтована ємність становить понад 80 тис. номерів. Функціонують всі сучасні види комунікацій: електронна пошта, мобільний, пейджинговий і транкінговий зв'язок, мережа Internet, тощо. Щорічно збільшується ємність місцевої телефонної мережі за рахунок введення нових та модернізації діючих телефонних станцій. Спостерігаються зміни в розвитку телефонізації. Збільшується кількість телефонних апаратів мережі по малих містах області. Вирішенню

проблеми телефонізації сприяє розвиток стільникового (мобільного) телефонного зв'язку [15].

Особливого значення сьогодні набуває демографічний фактор території, який необхідно враховувати при формуванні, розвитку та територіальній організації соціально-економічної інфраструктури будь-якої території. Щодо кількості населення малих міст області, то вона становила на 1 січня 2010 року 1380,7 тис. осіб. Міське населення складає 43.2%. Серед мешканців малих міст переважають жінки – 732,5 тис. осіб проти 653,6 тис. чоловіків. На 1000 жінок припадає 892 чоловіка. Серед міських рад та районів області природний приріст спостерігався лише в Яремчанській (2,9‰) міськраді. Природне скорочення населення малих історичних міст обумовлено падінням народжуваності та складною демографічною ситуацією. Негативно впливає на демографічну ситуацію міграційний відтік населення, обумовлений економічною нестабільністю у державі.

Мірилом турботи про людину є її рівень забезпеченості житлом. Малі історичні міста, розвиваючись за правилами, запровадженими попередньою владою (кол. СРСР) не можуть конкурувати з країнами Європи чи іншими розвинутими державами в галузі житлового забезпечення. Проте існують і позитивні тенденції, що свідчать про зростання житлового фонду малих міст області за останні 5 років на 1,12 млн. кв. м або на 4,4%. Вища за середньообласну забезпеченість населення житлом у Галичі, Городенці, Косові, Рогатині та Снятині (22-26 кв.м) і нижча в Болехові та Надвірній (до 21 кв.м). Такі зрушення пов'язані з позитивними темпами будівництва індивідуальних житлових будинків, що становить 40% від усіх обсягів житлового будівництва та призводить до позитивних тенденцій у зміні усієї структури житлового фонду [15].

Одним із елементів інфраструктури є комунальне господарство малих історичних міст, що охоплює підприємства водопостачання, теплові, газові та електромережі. В малих містах функціонує 17 водопровідно-каналізаційних підприємств і 8 комбінатів комунальних підприємств, що надають послуги водопостачання та водовідведення. Через недостатню потужність водопроводів в Косові, Надвірній, Снятині подача води здійснюється за графіком. Із загальної довжини водопровідних мереж (1,357 км) – 34% (474 км) перебуває в аварійному стані, а із 758 км каналізаційних мереж – 16,7% (203 км) потребують заміни. Необхідно обновили 30 % насосних агрегатів. Розширення та реконструкції вимагають очисні споруди м. Галич, Яремче, Болехів.

На території малих міст Івано-Франківської області функціонує 32 котельні, загальною потужністю 1192,4 Гкал/годину. Всі котельні, що знаходяться у комунальній власності, автоматизовані та працюють на природному газі. В котельнях «Теплокомуненерго» 140 котлів (27,9% від загальної кількості) експлуатуються більше 20 років, 187 котлів мають ККД менше 82%. Питома вага житлової площі, обладнаної центральним опаленням становила у міських поселеннях 35,0%. Питома вага житлової

площі, обладнаної гарячим водопостачанням у міській місцевості склала всього 51,7% житлового фонду.

Природний газ ВАТ «Івано-Франківськгаз» подається по газопроводах загальною протяжністю 10213,2 км, з них розподільчих – 6561,5 км. Природним газом газифіковано усі малі міста. ВАТ «Прикарпаттяобленерго» отримує електроенергію від об'єднаної енергосистеми України в основному через вузлові підстанції: ПС 330/110/35/10кВ «Івано-Франківськ», ПС 330/110/10кВ «Богородчани», ПС 220/110/35кВ «Калуш», а також транзитними лініями 110 кВ «Долина-Стрий», «5 АТ-Бурштин», «Чернівці-Снятин» [15].

На жаль, комунальне господарство малих історичних міст області потребує реконструкції, адже більшість підприємств створені досить давно.

Ще одним елементом соціальної інфраструктури є державні вищі навчальні заклади III-IV рівнів акредитації, представлені в малих історичних містах. Серед них Косівський інститут прикладного та декоративного мистецтва Львівської національної академії мистецтв, де навчається 295 студентів стаціонару та 87 студентів заочного відділення за 4 спеціальностями. У 6 вищих навчальних закладах I-II рівнів акредитації із 30 спеціальностей здобувають фахову підготовку 1867 студентів.

Вищі навчальні заклади всіх рівнів акредитації готують спеціалістів для промисловості, будівництва, сільського господарства, туризму та готельного бізнесу, транспорту і зв'язку, охорони здоров'я, фізичної культури і спорту, освіти, мистецтва, економіки і права. У 20 професійно-технічних училищах 12,3 тис. учнів здобувають професії більш як за 100 спеціальностями. Працює 56 загальноосвітніх навчальних закладів. Крім того, діє 2 приватні загальноосвітні школи, де навчається 124 учні. В 11 гімназіях, 7 ліцеях та коледжних класах здобувають освіту 5901 обдарована дитина. Освітні послуги надають також 12 спеціальних шкіл та шкіл-інтернатів, 76 дитячих дошкільних закладів. У 16 позашкільних закладах системи освіти мають змогу розвинути власні таланти та здібності майже 46,5 тис. дітей [15]. Загалом, малі історичні міста області достатньо забезпечені навчальними закладами, тим самим сприяючи подальшому розвитку та залученню молодих фахівців на підприємства міст.

Що стосується мережі медичної галузі малих історичних міст, то вона охоплює 45 закладів, проте фаховий рівень працівників та рівень обслуговування пацієнтів дозволяє бажати кращого. Також, суттєво зменшилася тривалість лікування одного хворого у стаціонарі [15]. За останні 20 років в експлуатацію не було введено жодного лікарняного закладу в регіоні дослідження. Крім того, в малих містах області нараховується 18 закладів культури клубного типу, 6 дитячих шкіл естетичного виховання, 2 театральні-концертні установи, 41 музей, 4 театри, обласна філармонія, 3 парки культури. Всього діє 17 бібліотек [15].

В регіоні дослідження створено сприятливі умови для розвитку сфери торгівлі. За останні роки відбулися позитивні зміни у питаннях

формування широкого асортименту продовольчих і непродовольчих товарів на споживчому ринку та підвищення культури торгівельного обслуговування населення, створенні мережі супермаркетів. Мережа підприємств ресторанного господарства найкраще розвинута у Надвірній, Галичі, Косові, Тисмениці та на території Яремчанської міської ради [15].

Відсоткове співвідношення різних підприємств соціальної інфраструктури в малих історичних містах засвідчує кількісну перевагу закладів гастрономічної сфери, а підприємства туристичної галузі складають лише 9 відсотків.

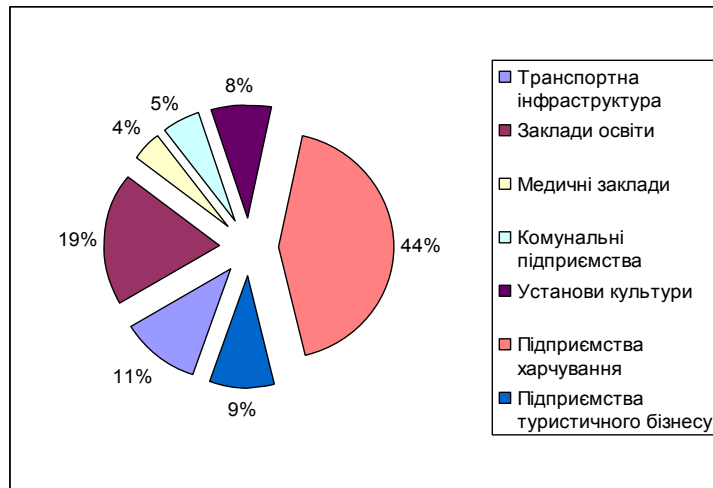

Рис. 2 Відсоткове співвідношення підприємств соціальної інфраструктури малих міст Івано-Франківської області [11]

Туристично-рекреаційна галузь проголошена стратегічним напрямом розвитку економіки малих історичних міст Івано-Франківщини і є важливим чинником стабільного й динамічного збільшення надходжень до бюджету, істотного позитивного впливу на стан справ у багатьох галузях економіки. Об'єктивно малі історичні міста мають всі передумови для інтенсивного розвитку внутрішнього та іноземного туризму. Роль туризму в господарстві малих міст зростає з кожним роком.

Існуюча база санаторно-курортних та оздоровчих закладів усіх форм власності (131 одиниць на 13,5 тисячі місць) дає можливість нарощувати лікувально-оздоровчі, туристичні, спортивні послуги, в тому числі й для іноземних туристів. Зростає цікавість населення щодо участі в туристичній діяльності. Якщо кількість ліцензованих туристичних підприємств області у 2009 р. складала 50, з них 14 туристичних операторів та 36 туристичних агентів, то станом на 1 жовтня 2010 р. – туристичні послуги надавали 80 ліцензованих туристичних підприємств, з них 19 туроператорів, 61 турагент (рис.3). В зв'язку із зростанням кількості туристів у 2008 р. порівняно з попереднім роком зросли обсяги реалізації наданих туристичних послуг, а також витрати, пов'язані з наданням таких послуг.

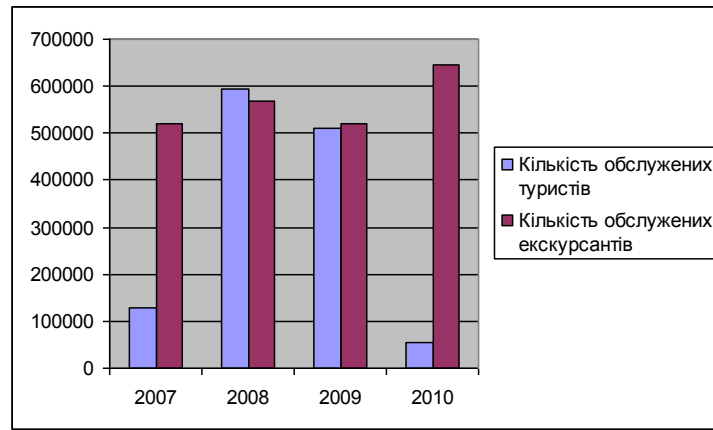

Рис. 3. Динаміка обслужених туристів та екскурсантів малих історичних міст за 2007-2009 рр., тис. осіб [11]

Покращуються показники роботи туристичних підприємств. Найбільшу кількість туристів у 2010 р. обслужили такі туроператори, як ТзОВ «Парк тур» (95,3 тис. осіб, або 65,0% від загальної кількості), ТзОВ Туристична фірма «Надія» (29,0 тис. осіб, 20,0% відповідно), ЗАТ «Івано-Франківськтурист» (14,1 тис. осіб, 9,0%). У внутрішньому туризмі переважна більшість туристів в 2010 р. приїхали в область у справах, з метою бізнесу та навчання (72,2% від загальної кількості туристів, охоплених внутрішнім туризмом) (рис. 4).

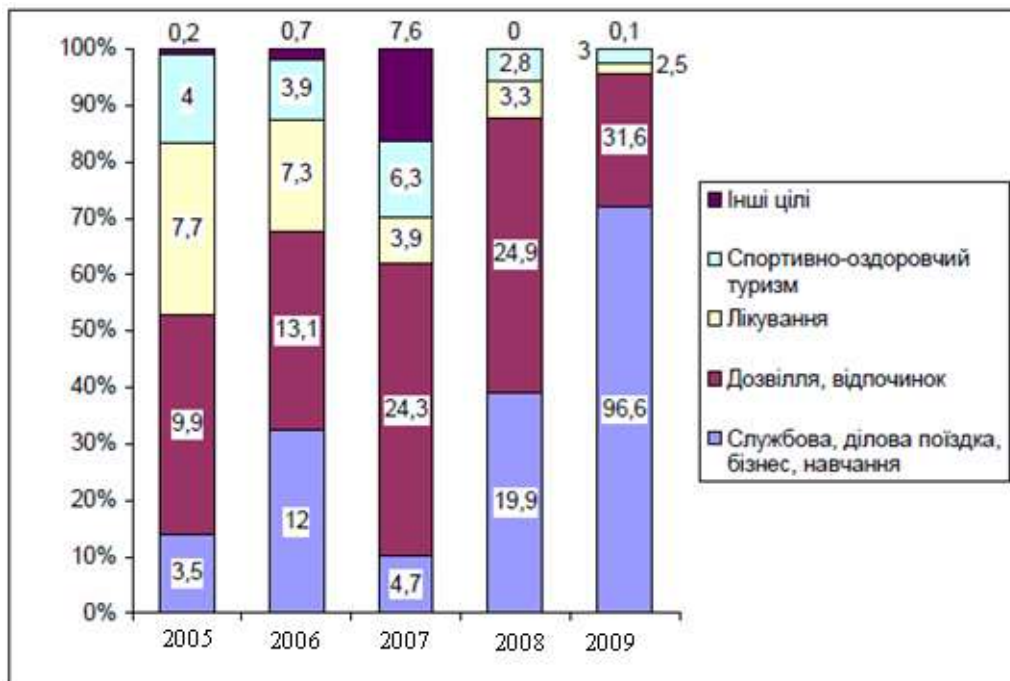

Рис. 4. Динаміка та структура обслуговування внутрішніх туристів за метою відвідування за 2005-2009 роки, тис. осіб [11]

Проведений SWOT – аналіз стану соціальної інфраструктури, що охоплює транспорт і зв'язок, установи освіти, об'єкти охорони здоров'я,

установи культури, підприємства торгівлі, громадського харчування і побутового обслуговування, комунальні об'єкти дозволяє виділити наступні сильні та слабкі сторони (таблиця) [2].

Таблиця 5

Сильні та слабкі сторони стану соціальної інфраструктури малих історичних міст Івано-Франківської області [2]

Сильні сторони	Слабкі сторони
1) наявність досліджень і програм, скерованих на покращення функціонування соціальної інфраструктури малих історичних міст області; 2) поліпшення обслуговування населення завдяки створенню приватних об'єктів у сфері охорони здоров'я, торгівлі, громадського харчування; 3) збільшення обсягів індивідуального будівництва; 4) використання сучасних проектів для спорудження індивідуальних будинків; 5) наявність програми розвитку малого підприємництва в області; 6) інтенсивне зростання суб'єктів малого підприємництва; 7) наявність великої частки малого підприємництва у сфері послуг, що стимулює розвиток соціальної інфраструктури, що розвивалася в період соціалізму за залишковим принципом; 8) наявність бізнес-центру, за допомогою якого здійснюється навчально-консультаційна діяльність та надання інформаційних послуг	1) брак коштів в системі освіти, охорони здоров'я, культури і спорту на підтримку існуючого рівня матеріально-технічної бази, несвоєчасна виплата заробітної плати; 2) тенденції до скорочення установ і потужностей соціальної сфери через незадовільне бюджетне фінансування та низьку платоспроможність населення; 3) житлові проблеми населення; 4) незадовільний стан будівель об'єктів соціальної інфраструктури; 5) невідповідність розташування об'єктів соціальної інфраструктури нормативним вимогам щодо забезпечення доступності населення до них; 6) низька якість культурно-побутових послуг; 7) погіршення функціонування об'єктів соціальної інфраструктури внаслідок передачі їх у комунальну власність окремими відомствами; 8) наявність адміністративних бар'єрів на шляху становлення та розвитку підприємництва (реєстрація, ліцензування, сертифікація, регулювання орендних відносин і т.д.); 9) мала частка підприємств малого бізнесу у сфері виробництва (промисловість, будівництво та ін.)

Отже, чим вищий рівень соціально-економічного розвитку господарського комплексу малих історичних міст, тим вищий їхній

економічний потенціал. що, в свою чергу, означає більш ширші можливості для подальшого соціально-економічного розвитку даної території порівняно з іншими. Аналіз стану розвитку соціальної інфраструктури засвідчив забезпечення певного, проте не належного рівня задоволення соціально-побутових потреб населення та туристів в тому числі. Разом з тим, майже за всіма показниками її розвиток відстає від нормативних. Особливо відчутним це відставання є у сфері побутових послуг, громадського харчування, розвитку системи комунікацій. Для реалізації нових проектів є можливість використання існуючої інфраструктури на основі її реконструкції, застосовуючи світовий досвід у цій сфері. Ми розглянули лише окремі складові соціально-економічної сфери малих міст, актуальним залишається питання благоустрою території, наявності сміттєзвалищ, засміченості території тощо. Беручи до уваги значний природно-ресурсний та культурно-історичний потенціал малих історичних міст регіону існує ймовірність їхнього перетворення в туристичні центри, що зможуть приймати значні потоки туристів. Проте сьогодні вони не готові до таких особливостей власного розвитку через недостатній рівень соціально-економічної інфраструктури. Звичайно, в умовах економічної кризи та політичної нестабільності в державі можна скептично відноситися до реконструкції та розширення об'єктів соціальної інфраструктури, але ж це один з основних напрямків до збереження, стабілізації та відтворення національного багатства держави, яким є її населення. Зважаючи на те, що Івано-Франківщина є носієм поки що позитивних тенденцій природного руху та працересурсного потенціалу стає очевидним актуальність соціально-економічних зрушень в досліджуваних поселеннях. Розвиток туризму можливий лише за умов комплексного розвитку малих історичних міст, де провідне місце належить соціально-економічній складовій.

Використані джерела:

1. Гуменюк Г. М. Формування національної свідомості серед учнів засобами туристично-краєзнавчої роботи. / Г. М. Гуменюк. - Івано-Франківськ, 2000. - 158 с.
2. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети: Монографія / за ред. З. С. Варналія. – К.: НІСД, 2007. – 768 с.
3. Зелений В. Ф. Туризм як складова економічного розвитку малих історичних міст Черкащини / В. Ф. Зелений // Черкащина в контексті історії України: матеріали Третьої науково-краєзнавчої конференції Черкащини, присвяченої проблемам охорони, збереження та використання історико-культурної спадщини / Черкаський нац. ун-т ім. Б. Хмельницького. – Черкаси, 2008. – С 39-45
4. Євдокименко В. К., Садова У. Я., Шевчук Л. Т. Соціальна інфраструктура Карпатського регіону: пошук перспектив розвитку / В. К. Євдокименко, У. Я. Садова, Л. Т. Шевчук. – Львів: Національна Академія наук України. Львівський Інститут регіональних досліджень, 1995. – 80 с.
5. Коломийчук В. С., Шевчук Л. Т., Шульц С. Л. Стратегічні засади соціально-економічного розвитку регіону / В. С. Коломийчук, Л. Т. Шевчук, С. Л. Шульц. – Львів, Тернопіль, 2002. – 227 с.
6. Коломийчук В. С. Розвиток соціально-економічного розвитку адміністративного району в умовах перехідної економіки / В. С. Коломийчук. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2001. – 440 с.
7. Кифяк В. Ф. Організація туристичної діяльності в Україні / В. Ф. Кифяк. – Чернівці, 2003. - 300 с.

8. Кузик С. П. Теоретичні проблеми туризму: суспільно-географічний підхід / С. П. Кузик. – Львів, 2010. – 254 с.
9. Мацола В. І. Рекреаційно-туристичний комплекс України / В. І. Мацола. – Львів: Інститут регіональних досліджень НАНУ, 1997. – 259 с.
10. Соціально-трудовий потенціал. – К.: Науково думка, 1994. – 264 с.
11. Статистичний щорічник Івано-Франківської області. 2010 р. — Івано-Франківськ: Обласне управління статистики в Івано-Франківській області, 2011. — 602 с.
12. Топчієв О. Г. Основи суспільної географії / О. Г. Топчієв. – Одеса : Астропринт, 2009. – 544 с.
13. Шаблій О. І. Основи загальної суспільної географії / О. І. Шаблій. – Львів: Вид. центр ЛНУ, 2003. – 444 с.
14. www.uk.wikipedia.org
15. www.frrt.if.gov.ua

УДК 911.3: (477.61)

Любіцева О.О., Залецький В.В.

РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНЕ РАЙОНУВАННЯ ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Проаналізована сучасна інфраструктура туризму, історико-культурний та природно-рекреаційний потенціал Луганської області, запропоноване рекреаційно-туристичне районування та визначені напрямки спеціалізації визначених районів.

Проанализирована современная инфраструктура туризма, историко-культурный и рекреационный потенциал Луганской области, предложена схема рекреационно-туристического районирования и определены направления специализации выделенных районов.

Analyze the current infrastructure of tourism, historical, cultural and recreational potential of Lugansk region, a scheme of recreation and tourism zoning and identify areas of specialization designated areas.

Постановка проблеми. Територіальна рекреаційна система – сукупність чотирьох взаємодіючих підсистем, зокрема груп відпочиваючих людей, територіальних природних комплексів, технічних систем, обслуговуючого персоналу та органів управління системою [8, с. 19]. Територіальною організацією ТРС вважаємо науково обґрунтоване просторове поєднання (вертикальні та горизонтальні зв'язки) рекреаційного потенціалу території, що включає ресурсну та інфраструктурну складові, а також послуги, що надаються рекреаційними підприємствами, із рекреаційними потребами населення при ефективних принципах управління рекреаційною галуззю [6].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові засади для дослідження визначеної проблематики закладають праці В.С. Преображенського, М.С. Міроненка, О.О. Бейдика, О.О. Любіцевої, Н.В. Фоменко, І.В. Смаля, П.О. Масляка; регіональні дослідження Г.О. Сорокіної, Н.В. Моштаків та інших дослідників.

Метою статті є картографічне моделювання територіально-функціональної структури ТРС Луганської області на основі проведеного